

JEZIKOSLOVNI ZAPISKI

Zbornik Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Ljubljana 1991

Leto 1991 nam je za konec naklonilo novo stalno jezikoslovno publikacijo Jezikoslovni zapiski. "Za začetek" jo predstavlja kot zbornik, ki bo izhajal enkrat letno; njegov namen je "predstavljati raziskovalno delovanje sodelavcev Inštituta" za slovenski jezik pri Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU. Prvi zvezek so sodelavci Inštituta posvetili akademiku dr. Francu Jakopinu ob sedemdesetletnici.

Kot je prav, slavljenec začenja zbornik z dvema prispevkoma, posvečenima njegovima univerzitetnima učiteljema, dr. Rajku Nahtigalu in dr. Franu Ramovšu (*Iz spominov na Rajka Nahtigala in Frana Ramovša* /9-18/. *Delo Frana Ramovša za Slovensko akademijo znanosti in umetnosti* /19-24/). Zlasti prvi spomin, ki je bolj osebno intoniran, bo mlajšim slavistom pričaral svet nekdanje slavistike in življenja na njej.

Preostali prispevki so razporejeni deloma glede na obravnavano temo, deloma glede na to, kateri sekciji Inštituta pripada avtor. Tako je prispevek V. Nartnika, sicer sodelavca Leksikološke sekcije, vključen med etimološko-historične (*Da ta tri imena edin Bog* /41-45/ - o rabi besede *imena* za pomen 'osebe' v III. bržinskem spomeniku in ljudski legendi o velikanu Kristofu), sodelavec Terminološke sekcije S. Torkar pa s temo o izbranim narečnem besedišču v SSKJ med prispevke o terminoloških vprašanjih. Popolnoma zunaj te razporeditve je J. Müller (sodelavec Leksikološke sekcije, v prispevku razmišlja o novem slovenskem pravopisju), ki se je kot urednik zbornika umaknil na zaslujeno mesto.

Etimološko-onomastično sekcijo zastopata M. Furlan in M. Snoj, prva s prispevkom *Slovensko slima* '*altia, plouagne*' (*Alasia*) in srbohrvaško *slim* (*Žumberak*) - novo gradivo za slovansko-germansko izogloso **slinǣ*: **slīma*- (25-30), drugi z *Nekaj pripombami k izvoru slovanskih glagolov skočiti, skakati in kačiti* (31-39). Tudi za neetimologa in celo nejezikoslovca je koristno Snojevo razmišljanje o nedokončnosti in nekončnosti (needinopravnosti) znanosti, kar dokazuje z nadaljnjo analizo konkretnega problema.

Vprašanja iz zgodovine jezika obravnavata poleg že omenjenega članka V. Nartnika še dva prispevka. Najprej je tu nekoliko "eksotičen" prikaz *Sloveno-hebraica: eksotična poimenovanja dišav in dragocenih oblačil v najstarejših slovenskih psalmskih prevodih* (Ps 45) F. Premk (47-62). Eksotičen tudi zato, ker jemlje za izhodišče primerjave originalno psalmsko besedilo v hebrejščini, ki je večina (žal) popolnoma nič ne razume. Tako je prav mogoče, da je vsebina članka trdneje vezana na naslov, kakor se zdi na prvo branje. - *Samostalniške besednozvezne sopomenke v Dalmatinovi Bibliji* (63-72) analizira J. Narat-Šrekl. Prispevek kratko navaja parametre za določanje sopomenskih parov oz. nizov: različna tvorna podoba in enak ali podoben pomen, medsebojna zamenljivost, istočasovnost, istozvrstnost, istopomenskostestavinskost (zbir denotativnih in konotativnih pomenskih sestavin). Za svoje izhodišče sicer izbere splošno opredelitev sopomenskosti: "Sinonimi so besede, ki izražajo isti pojem, imajo enak ali podoben pomen in se med seboj razlikujejo po pomenskih in stilističnih odtenkih." (Po M. Pisárčiková, Š. Michalus, *Malý synonymický slovník*, Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava 1973.) Toda pri obravnavanih primerih upošteva tudi našete dodatne elemente sopomenskosti. Pri sopomenskih besednih zvezah ločuje med prostimi, stalnimi in frazeološkimi (oz. frazeologiziranimi) besednimi zvezami, ne navaja pa meril za ločevanje stalnih in frazeoloških zvez.

Sodelavci Leksikološke sekcije, t. i. slovarniki (glede na delo, ki so ga opravili s SSKJ, lahko to sicer žargonsko poimenovanje nosijo s ponosom), se predstavljajo z obravnavami posameznih knjižnojazykovnih vprašanj. Nekateri članki so tesneje povezani s slovarskim delom. Tako je prav prispevek P. Weissa (121-139) obrnjen v (upajmo, bližnjo) slovarsko prihodnost: odzadnji slovar slovenskega knjižnega jezika. Kljub pridržku v naslovu (*Zasnova novega odzadnjega slovarja slovenskega jezika*) in povabilu "Ker se je o vseh neustreznih rešitvah iz tele zasnove mogoče še pogovoriti in dogovoriti, se zahvaljujem za vse pripombe, ki bodo poskušale izboljšati načrtovano delo", pa tudi kljub načelnim polemikam o potrebnosti takega slovarja (gl. npr. Delo, Književni listi, 13. 2. 1992) je treba reči, da je Weissova "zasnova" slovarja precizna, tako vsebinsko kot tudi

oblikovno-tehnično. Jezikovne zvrstnosti v SSKJ se lotevata dva članka. L. Bokal razčlenjuje *Starinske besede* v SSKJ (113-120) s pogostnostnega (primerjalno s Pleteršnikovim in Glonarjevim slovarjem ter SP 62), gradivnega, tipološkega in pomenskega stališča. V prispevku (kot rečeno, dislociranem) *Nekaj opazk k osvetlitvi cerkljansko-tolminskega besedišča v SSKJ* S. Torkarja (173-179) zvemo, da so nekatera gesla v SSKJ s kvalifikatorjem *nar*: ne preveč natančna in jih je treba za znanstveno rabo preveriti še kje drugje. - Neposredno je, vsaj gradivno, povezan z delom pri slovarju članek J. Kebra (O)pehariti 'olgoľufati, (pre)varati (s pomočjo peharja)' in *sinonimi* (99-111). V njem ponovno dokazuje, da je s kombinirano sodobno in zgodovinsko analizo posameznega izraza pogosto mogoče odkriti "kar presenetljiva dejstva iz zdajšnjosti in preteklosti medčloveških odnosov". Za bralca (tudi nejezikoslovca) je tako razgrinjanje vselej vznemirljivo. - A. Gložančev preverja svoja, že prej v knjigi (*Enobesedna imena slovenskih podjetij*, 1991) postavljena delitvena merila za razvrščanje podjetjskih stvarnih lastnih imen v prispevku *Enobesedna imena zasebnih podjetij v naselju Fužine v Ljubljani* (87-97). Premik od velikega ("sozdovstvo") k majhnemu ("drobno gospodarstvo") je opazen tudi v lastnoimenskem poimenovanju (prim. *Veletrgovina Loka: Kodrček*, medtem ko želja po (vsaj imenskem) "kozmpolizizmu" ostaja (prim. *Universal : Manhattan*). - Teoretično je zastavljena obravnava *Členek kot besedna vrsta v slovenskem knjižnem jeziku* I. Černelič (73-85). Avtorica podaja najprej zgodovinski pregled "odkrivanja" členkovske besedne vrste v slovenskem jezikoslovju, nato pa tudi jezikoslovna merila za razmejitev členka od besednih vrst, s katerimi ima sicer nekatere skupne kategorialne lastnosti (npr. nepregibnost): prislova, veznika, medmeta. Čisto na koncu ugotavlja, podobno kot M. Snoj načelno v uvodu, da problem ni dokončno rešen, saj je členkovska besedna vrsta sintaktično heterogena "in je potrebno še raziskati, če vse te skupine res sodijo skupaj". - Čeprav je prispevek J. Müllerja *Novo slovensko pravopisje* (Slovenski pravopis: Pravila 1990) (191-199) uvrščen na konec zbornika, ga je zaradi teme smiselno predstaviti na tem mestu. Posamezne nerešene ali slabo rešene probleme, ki jih očita novemu SP-ju, si je treba prebrati, za ta prikaz se mi zdi pomembno dejstvo, da problematična mesta osvetljuje zgodovinsko in z rabo (stanje v pravopisih, slovarjih in leksikonih).

Poleg obravnave narečnega besedišča v SSKJ-ju sta v zborniku tudi dva dialektološka prispevka "s terena". F. Benedik obravnava različne tipe samoglasniških redukcij v škofoškem narečju (*Redukcija v škofoškem narečju* / 143-146), ki da je "dosegla eno najmočnejših stopenj med slovenskimi govori". Kot rojenega govorcega tega narečja pa me kljub temu bega podatek, da je tudi knjižni (naglašeni) ozki o reduciran v u, primeri: 'mučēnk (močnik), 'nu:sma (nosiva), š'kauđvat (škodovati). - S. Horvat pa v obliki neke vrste primerjalnega (knjižno : narečno) slovarja popisuje *Mikrotoponime v Vrheh in v dolini Raše* (147-154), narečni ustrezniki so opremljeni z glasoslovnimi in deloma oblikoslovnimi podatki (Anžlovec - 'Anžlouc, Baštije - B>št'ije, mn.).

Oba prispevka sodelavk Terminološke sekcije sta tematsko nosilna. Prvi, *Terminološka prizadevanja na Slovenskem* Z. Leder (155-171), ker razpravlja o zgodovini ustvarjanja domačega strokovnega in znanstvenega izrazja, in drugi, *Terminološki priročnik* (Helmut Felber, *Terminology Manual*, Pariz 1984) M. Kalin (181-190), ker predstavlja (četudi na podlagi dela drugega avtorja) teoretični pristop k terminološkemu delu. Med drugim navaja nekaj lastnosti terminov, ki potrjujejo spoznanja, da terminoloških večbesednih poimenovanj ne moremo enačiti s frazeološkimi besednimi zvezami: "Medtem ko lingvist govori o pomenih, terminolog govori o pojnih. Poimenovalni znak za pojem je termin, ki je za razliko od besede v splošnem jeziku dogovorno pripisan pojmu. Termin je neodvisen od sobesedila."

Namesto konca: srečno pot.

Erika Kržišnik-Kolšek
Filozofska fakulteta v Ljubljani

UVOD U NARATOLOGIJU

Osijek: Izdavački centar Revija, 1989, ur. Zlatko Kramarić

Zbornik trinajstih novejših teoretskih in analitskih razprav s področja vede o pripovedništvu bralcu odpira pogled na bogastvo in raznovrstnost izhodišč, referenčnih okvirov, načinov modeliranja in izpeljav. V mišljenjskem pluralizmu so razpoznavni sledovi strukturalizma, ki ga nadgrajujejo izsledki z območja jezikovne pragmatike, literarne recepcije, sociologije kulture in psihoanalize. Urednikova izrecna namera je bila predstaviti različne stroke z relevantnimi avtorji, katerih besedila so bila pri nas (oz. v Jugoslaviji) težko dostopna, ker še niso prevedena in revialno objavljena, pri čemer se v uvodu